

Капинус А. Н. Влияние медиатехнологий на формирование доброжелательности у учащихся начальных классов

Медиа, телевидение, компьютерные техники, многочисленные печатные издания стали верным спутником каждого современного человека. Они играют большую роль в воспитании, обучении, культурному развитию подрастающего поколения, активно участвуют в процессах управления, в формировании общественного мнения. Доказано, что информационная среда не только положительно влияет на формирование мировоззрения, ценностей, приоритетов детей и молодежи, но и оказывает негативное влияние на здоровье.

Ключевые слова: медиа-технологии, доброжелательность, воспитание, здоровье, общество.

Kapinus A. N. Mediatechnology Influence on the Formation of Goodwill in Primary School

Media, television, computer technology, numerical prints are faithful companion of every modern man. They play an important role in the education, training and cultural development of the younger generation to actively participate in the processes of governance in shaping public opinion. It is proved that the information environment is not only a positive effect on the formation of ideology, values and priorities of children and young people, but also has a negative impact on health.

Key words: media technology, benevolence, education, health and society.

Стаття надійшла до редакції 08.04.2013 р.

Прийнято до друку 26.04.2013 р.

Рецензент – к. п. н., доц. Желанова В. В.

УДК 373.21

I. Р. Кіндрат

ВПЛИВ СУЧАСНОГО МЕДІА-ПРОСТОРУ НА ФОРМУВАННЯ СВІТОГЛЯДНИХ УЯВЛЕНЬ ДИТИНИ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

В сучасній філософській та психолого-педагогічній літературі (Д. Б. Ельконін, Є. В. Субботський, М. М. Поддяков, Д. Й. Фельдштейн та ін.) дитинство розглядається як складний багатомірний феномен, опосередкований біологічними та соціокультурними факторами, як своєрідна культура в культурі, як життєва сфера, повна загадок та непізнаних явищ. Показово, що саме в збереженні дитинства, дитячої інтуїції протягом усього життя П. О. Флоренський вбачав таємницю людської геніальності, в основі якої лежить об'єктивне – цілісне, глибоке і реальне сприйняття світу [6]. Тому важливо з'ясувати, як сучасна дитина сприймає світ, якими є її здібності до присвоєння необхідної інформації та значущі життєві норми, як розвиваються її взаємовідносини з ровесниками

та дорослими, розглядаючи дитинство в сучасному світі. Як зазначає І. Куліковська, світоглядні установки особистості формуються в процесі освоєння культурно-історичного досвіду, отримання освіти і мають визначальне і організуюче значення у пізнанні світу, виборі певної стратегії поведінки в ньому [3]. Однією з найбільш гострих проблем соціально-культурного значення на сьогодні є виявлення специфіки медіа-простору, оскільки засоби масової інформації і комунікації є органічною частиною середовища проживання людини і автоматично – потужним чинником формування світогляду дитини.

Сучасна дитина, починаючи з раннього віку, потрапляє зовсім в інше середовище, ніж її ровесник двадцять років тому. Сьогодні це не просто інший світ, а інше сприйняття нею цього світу, цього середовища. Як зазначає Д. Фельдштейн у своїй доповіді на загальних зборах Російської академії освіти, „широко відкритий, завдяки Інтернету та телебаченню, простір „загальнолюдського життя”, можливість знаходитись відразу в кількох часових, історичних, географічних, етнокультурних та інших просторах, загальний пресинг величезного об’єму недиференційованої інформації призводять часто до стресових станів, а зростаюча потреба в отриманні готової продукції веде до збоїв у творчому розвитку дітей” [6]. Як зазначив один з відомих спеціалістів в сфері інформатизації Мануель Кастельс, сучасна електронно-комунікаційна система відрізняється здатністю конструювати реальну віртуальність, достовірно імітуючи дійсність на екранах відеотехніки. В результаті люди починають вважати електронні зразки дійсності більш істинними, аніж ті, котрі бачать в повсякденному оточенні. „Небезпека, – пише Сідні Дж. Харріс, – не в тому, що комп’ютер одного дня почне мислити, як людина, а в тому, що людина одного дня почне мислити, як комп’ютер” [6]. Тому надзвичайно актуальною є на даний час проблема вивчення особливостей реального впливу комп’ютера, телебачення та Інтернету на формування особистості дитини, її світоглядних уявлень та поведінку.

Дослідженню механізмів впливу засобів масової інформації на когнітивну, емоційну, морально-етичну й інші сфери особистості, яка розвивається, формування її світогляду присвятило свої праці багато зарубіжних та українських науковців (Дж. Гербнер, М. Маклюен, Р. Мертон, У. Шрамм; В. Іванов, Н. Верцинська, Т. Федорченко, Б. Ломов, О. Феофанов, О. Гордякова, Ю. Усов, Л. Зазнобіна, Г. Онкович, О. Юдіна, О. Квашук та ін.).

Метою даної статті є окреслення окремих аспектів впливу сучасного медіа-простору на формування світоглядних уявлень дитини дошкільного віку.

В контексті розгляду даного питання постає необхідність в уточненні його понятійного поля. Аналіз наукової літератури вказує на існування різних наукових підходів до визначення поняття медіа-простору: соціологічний, психологічний, теорія журналістики та філософсько-культурологічний [1]. Наприклад, О. М. Юдіна розглядає медіа-простір як

феномен, який виникає в результаті взаємодії ЗМІ та аудиторії [9]. Автор акцентує увагу на тому, що медіа-простір в символічному вияві на суб'єктивному рівні – це світоглядне бачення соціального простору, яке формується виробниками масової інформації. Дане тлумачення є відповідним філософсько-культурологічному підходу. В свою чергу, з точки зору теорії журналістики синонімічним до поняття *медіа-простір* розглядається поняття *медіа-середовище*, під яким розуміється сукупність технічних і програмних медіа-засобів для передачі дитині соціокультурного досвіду у формі доступних медіа-текстів. В даному контексті поняття *медіа-засоби* включає технічні засоби створення, запису, копіювання, тиражування, зберігання, розповсюдження, сприйняття інформації і обміну нею між автором медіа-текста і тим, хто його сприймає. А *медіа-текст* – це повідомлення, викладене у будь-якому вигляді і жанрі медіа (телепередача, відеокліп, мультфільм, комп'ютерна гра, платформна гра і тому подібне) [1].

З точки зору завдань нашого дослідження найбільш близьким нам вбачається психологічний підхід (Є. Н. Волков, Г. М. Маклюен), за якого увага акцентується на психологічних аспектах функціонування медіа-простору, розглядаються засоби психологічного впливу медіа-простору на особистість [1].

На основі зазначених трактувань ми припускаємо, що у вигляді доступних дітям медіа-текстів через популярні сучасні медіа-засоби пропонуються світоглядні уявлення, які підсвідомо засвоюються дітьми відповідно до психологічних законів сприйняття інформації.

Оцінюючи вплив медіа-простору на особистість дитини, науковці виділяють дві його сторони. Безперечним є той факт, що в освітньому аспекті вплив медіа-простору є позитивним, оскільки сприяє підвищенню грамотності дитини, розвитку її інтелекту (уваги, пам'яті, мислення, уяви), інформативності та загальної обізнаності. Даний вплив забезпечує використання медіа-текстів як наочного супроводу пізнавального змісту в освітньому процесі, а також спеціальних навчально-ігрових програм різноманітного пізнавального спрямування, орієнтованих на розширення загального світогляду дитини. Досвід використання зазначеного жанру медіа в практиці роботи дошкільного навчального закладу та в умовах сімейного виховання (безперечно, з дотриманням дидактичних та гігієнічних норм) свідчить про доцільність їх використання як одного із засобів освітньої діяльності та впливу на формування світогляду дитини. Проте, як засвідчує реальний стан справ, використання якісних медіа-текстів з відповідним супроводом дорослого в житті окремо взятої дитини-дошкільника або відсутнє, або є епізодичним, ситуативним.

Дуже тривожними є результати проведених нами бесід з дітьми 5-6 років, які засвідчили, що 60 – 65% дітей (причому не лише хлопчики, а й окремі дівчатка) захоплюються комп'ютерними іграми деструктивного змісту („Бетмен”, „Черепашки Ніндзя”, „Трансформери”, різноманітні „стріляли”); окремі діти сказали, що їх не лякає в іграх вигляд крові та вбивства („просто вбили – і все”). Звертаючи увагу на вразливість та

сприйнятливості дитячої психіки, психологи наголошують на тому, що дитина легко засвоює те, що надходить із навколишнього середовища і часто зберігає його на підсвідомому рівні упродовж усього життя. А від жахів та потворності того, що дитина бачить на екрані монітора, дитяча психіка захищається зниженням порогу чутливості та притупленням свідомості. Популярними у хлопчиків є також ігри „Гонки”, у дівчаток – „Вінкс”, „Барбі”, що є зрозумілим з точки зору статево-рольових пріоритетів.

Бесіди з дітьми засвідчили також одностайну прихильність дітей до мультфільмів та дозволили скласти перелік улюблених і тих, які діти найчастіше дивляться. Серед улюблених – багато позитивних, неруйнівних у моральному сенсі мультфільмів: „Вінні Пух”, „Пінгвіни з Мадагаскару”, „Кіт Леопольд”, „Чіп і Дейл”, „Даша-слідопит”, „Смішарики”, „Кіт у чоботях”, „Тачки”. Популярністю користуються „Ну, постривай!”, „Том і Джері”, „Лунтік та його друзі”, „Маша та Ведмідь”. Проте серед улюблених називались і такі мультфільми, як „Скубі Ду”, „Губка Боб”, „Черепашки Ніндзя”, „Людина-павук”, серіали про монстрів та навіть „Сімпсони”.

Враховуючи те, що майже стовідсотково діти дошкільного віку надають перевагу мультфільмам, ми вважаємо необхідним звернутись до досліджень щодо впливу мультиплікаційного жанру на формування світоглядних уявлень дитини.

Ми погоджуємося з твердженням О. Квашук, яка зазначає, що сучасне телебачення виступає для дітей як чинник моделювання та формування системи поглядів на світ [2]. Наведемо приклади – насамперед на основі аналізу сюжетів сучасних мультфільмів, які вказують на ряд негативних чинників, що мають вплив на формування світоглядних уявлень дітей:

- Розгляд тем та сюжетних ліній сучасної мультиплікаційної продукції, що пропонується нашим дітям і активно ними „поглинається”, вказує на те, що у більшості мультфільмів простежуються мотиви насильства, причому застосуванню сили надається певна моральна цінність. Так, персонажі мультфільмів часто розв’язують суперечки чи конфлікти за допомогою сили, тим самим показуючи, що використання сили - досить реалістичний та виправданий спосіб розв’язання людських конфліктів. Це призводить до формування розмитих цінностей, де добро начебто і перемагає зло, але з посередництвом жорстокості і насильства [7]. Доведено, що мультфільми з агресивним середовищем знімають табу на агресивну поведінку, розмивають еталони, руйнують у дитини здатність до співчуття та співпереживання.

- Спостерігається прив’язаність тематики мультфільмів до злочинності сучасного життя дорослих: якщо в реальному світі панує злочинність, корумпованість, брехня і нещирість, то вже з дитячого віку дитина має входити в цю реальність. Окрім того, візуальні образи та поведінкові стереотипи, створені іноземними мультиплікаторами (спотворені обличчя, прояви сексуальності, взаємовідносини статей –

кокетство, флірт, насильство) презентуються дитині, яка не розуміє суті того, що відбувається, проте ці еталони та стереотипи проникають досить глибоко, на сильному емоційному фоні, в її душу і непомітно формують її сприйняття світу та майбутню поведінку.

- Насторожує той факт, що створений у мультфільмах образ матері руйнує традиційне для дитини уявлення про маму як ніжну, чуйну, турботливу і мудру людину. В популярних в останні роки мультфільмах („Родина Адамсів”, „Сімпсони” та інші) образ матері характеризується егоїстичністю, істеричністю, неохайністю та обмеженістю, а мультфільми в цілому руйнують уявлення про нормальну сім’ю.

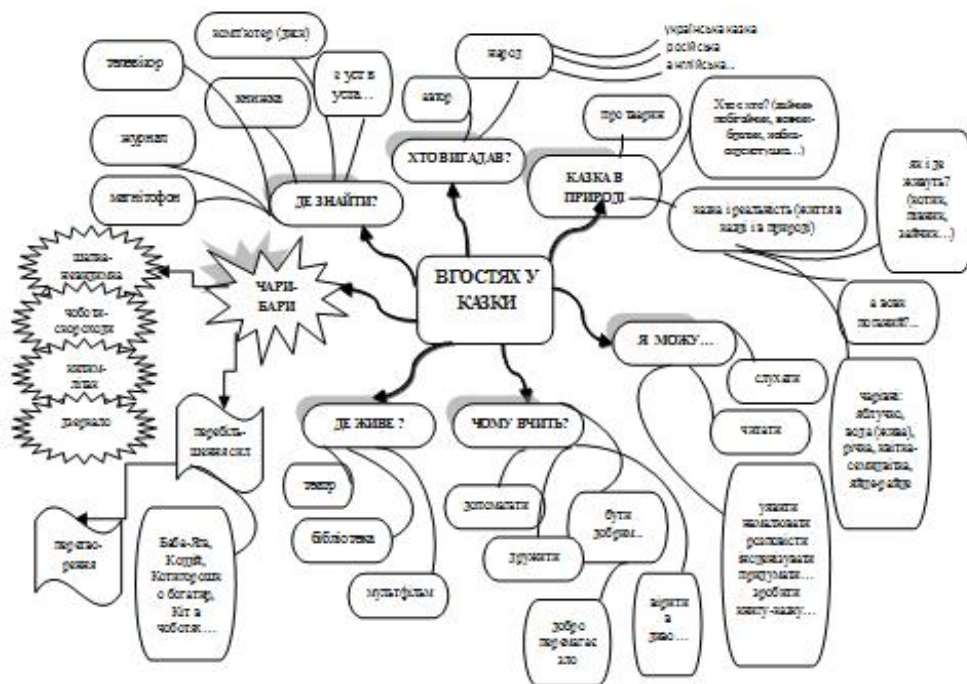
- Під впливом ряду мультфільмів формуються неправильні уявлення про правила безпеки, про дотримання норм поведінки, мирного співжиття та милосердя, оскільки за будь-яких несприятливих обставин з героями нічого не трапляється. В цьому сенсі навіть популярний мультфільм „Том і Джері” є не досить безпечним у контексті соціалізації дітей, оскільки не викликає у них співпереживання чи співчуття.

- У дитячому сприйнятті мультфільми часто є реальністю, нехай і не справжнього, а дитячого світу, де є сусідами гноми і люди, добрі тварини і лісові чудовиська. Проте нереальні істоти, які стають героями мультфільмів (роботи „Воллі”, „Трансформери”, „Покемони”, монстри („Корпорація монстрів”, „Скубі Ду: Монстри на свободі”), мутанти („Черепашки Ніндзя”), наділені надлюдськими здібностями та втілюють агресію, насильство, жадобу до наживи. І серед них дитина обирає собі улюблених героїв, намагається наслідувати їхні дії, закладаючи таким чином основи власного світорозуміння.

Дослідники даної проблеми вказують на те, що мультфільм як засіб соціалізації дитини передбачає презентацію певних норм, правил, моральних якостей, які повинна знати особа для того, щоб повноцінно входити в суспільне середовище. Зразками позитивно спрямованих мультфільмів є ті, в яких герой є втіленням доброти і дружби („Троє із Простоквашино”, „Сірко”), краси і зачарованості („Їжачок у тумані”), наївності та щирості. На жаль, цей потенціал сучасними батьками використовується дуже мало, а поради педагогів щодо вибору телевізійної продукції для дітей майже не враховуються.

В контексті розгляду даної проблеми акцентуємо увагу на одному із джерел сюжетів мультфільмів – казці. Відомо, що будь-який мультиплікаційний сюжет містить елементи казковості, загадковості й чарівності. Проте мова йде про відомі казки, за сюжетом яких створюються мультфільми зі збереженням основних моральних принципів, закладених у казці. Вважаємо, що казка як літературний твір, втілений в мультиплікаційному жанрі як естетично і морально ціннісний продукт, є тією частинкою медіа-простору, яка має позитивний соціальний та емоційний вплив на формування світоглядних уявлень дітей. Це – один із шляхів інтеграції художньої літератури, зокрема, втіленої в мультиплікації, в освітній процес дошкільного навчального закладу.

Зауважимо, що дослідження впливу художньої літератури на формування світогляду дошкільників є предметом дослідно-експериментальної роботи всеукраїнського рівня під керівництвом Н.Гавриш. Саме тому казка, як один із жанрів художнього слова та найближчий жанр для дитини дошкільного віку, розглядається нами в контексті впливу на формування світоглядних уявлень в умовах інтегрованого освітнього простору. Побудова освітнього процесу на інтеграційних засадах дає можливості для розгляду, зокрема, казки як основи освітньої роботи з дошкільниками упродовж тематичних циклів, за якими будується освітній процес. Особливістю планування та побудови освітнього процесу є використання інтелектуальних карт як концептуального поля розгляду теми і основи планування освітньої роботи. Зокрема, тематичний цикл може бути побудованим на основі однієї казки („Рукавичка”, „Троє поросят”) або казки як жанру художньої літератури. Наприклад, зміст та напрямки реалізації тематичного циклу „В гостях у казки” можна представити у вигляді інтелектуальної карти (рисунк 1):

Рис.1. Інтелектуальна карта „В гостях у казки”

Цінність казкового світу полягає в тому, що в ньому діти знаходять простір для польоту фантазії, можливість відновлення душевної рівноваги засобом чарівного слова, а також життєві смисли, які є дуже важливими в реальному житті. Ми погоджуємось з І. Куліковською в тому, що саме завдяки казкам дитина вперше пізнає приховану силу та цінність слів, чудесну природу речей: каменю, деревини, заліза; дерев та трави; диму та вогню; хліба та води [3]. Діти опановують різноманітні способи діяльності за мотивами казок (складають моделі та свої власні казки; придумують

символи, що передають зовнішній чи внутрішній стан героїв або зображують хід подій; реально зображують героїв рухами, словами, мімікою та жестами; порівнюють казковий та реальний світ; створюють творчі роботи та ін.), що сприяє формуванню у свідомості дітей цілісної картини світу, в якій міфопоетична, філософська та наукова картини світу [3] гармонійно пов'язані та взаємодіють.

Таким чином, розгляд питання сучасного медіа-простору є можливим в контексті його взаємозв'язку з художнім словом, а в освітньому процесі дошкільного навчального закладу доцільним є інтеграція медіа-засобів та медіа-текстів як засобу впливу на формування світоглядних уявлень дитини.

Список використаної літератури

- 1. Грицай С. В.** Визначення поняття «медіа-простір» з позицій міждисциплінарного підходу // Вісник. – 2012. – Випуск 36 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: archive.nbuv.gov.ua/portal/.../36-2-18.pdf
- 2. Кващук О. В.** Психологічні чинники впливу телебачення на розвиток моральної свідомості молодших школярів. : Дис... канд. наук: 19.00.07, 2008.
- 3 Куликовская И. Э.** Технологии формирования у дошкольников целостной картины мира : учебное пособие / И. Э. Куликовская, Р. М. Чумичова. – Москва : Педагогическое общество России, 2004. – 186 с.
- 4. Онкович Г. В.** Медіа-освіта в Україні: сучасний стан та перспективи розвитку // Науковий вісник Волинського національного університету імені Лесі Українки. Серія „Філологічні науки”. 2010. № 21. С. 235 – 239.
- 5. Усов Ю. Н.** Основы экранной культуры. – М., 1993. – 91 с.
- 6. Фельдштейн Д. И.** Проблемы психолого-педагогических наук в пространственно-временной ситуации XXI века (доклад на общем собрании РАО 18.12.2012) [Электронный ресурс]. – Режим доступа : http://www.pmedu.ru/cgi-bin/irbis64r/cgiirbis_
- 7. Чудинова В. П.** Социализация личности ребенка и медиа: острые проблемы [Электронный ресурс] / В. П. Чудинова. – Режим доступа : http://schoollibrary.ioso.ru/index.php?news_id=366.
- 8. Шараф Алдін Джихад.** Медіа-середовище як чинник розвитку комунікативної сфери особистості молодшого школяра: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. психол. наук: спец. 19.00.07 „Педагогічна та вікова психологія” / Шараф Алдін Джихад. – Одеса, 2012. – 22 с.
- 9. Юдина Е. Н.** Развитие медиапространства современной России (на примере телевидения): автореф. на соискание ученой степени доктора социол. наук: спец. 22.00.04 „Социальная структура, социальные институты и процессы (социологические науки)” / Е. Н. Юдина. – Москва, 2008. – 50 с.

Кіндрат І. Р. Вплив сучасного медіа-простору на формування світоглядних уявлень дитини дошкільного віку

В статті окреслено загальні аспекти впливу сучасного медіа-простору на формування світогляду дитини. Проаналізовано улюблені

комп'ютерні ігри та мультфільми дітей 5-6 років. Особливу увагу приділено ролі мультфільмів у формуванні уявлень дитини дошкільного віку про світ.

Ключові слова: медіа-простір, світогляд, медіа-засоби, медіа-тексти.

Киндрат И. Р. Влияние современного медиапространства на формирование мировоззренческих представлений ребенка дошкольного возраста

В статье очерчены общие аспекты влияния современного медиапространства на формирование мировоззрения ребенка. Проанализированы любимые компьютерные игры и мультфильмы детей 5 – 6 лет. Особое внимание уделено роли мультфильмов в формировании представлений ребенка дошкольного возраста о мире.

Ключевые слова: медиапространство, мировоззрение, медиасредства, медиатексты.

Kindrat I. R. Influence of Modern Mediaspace for the Formation of Philosophical Concepts Child of Pre-school Age

In the article outlines the general aspects of the impact of modern media space in shaping the worldview of the child. Analyzes favorite computer games and cartoons children 5-6 years. Particular attention is paid to the role of cartoons in shaping perceptions of preschool age children about the world.

Key words: media space, outlook, media resources, media texts.

Стаття надійшла до редакції 02.04.2013 р.

Прийнято до друку 26.04.2013 р.

Рецензент – д. п. н., проф. Гавриш Н. В.

УДК 373.2+373.3

О. В. Ковшар

**СТАНОВЛЕННЯ ОСОБИСТОСТІ ДИТИНИ В ПРОЦЕСІ ВЗАЄМОДІЇ
ДОШКІЛЬНОЇ, ПЕРЕДШКІЛЬНОЇ
ТА ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ**

Докорінне реформування й модернізацію сучасної національної системи освіти потребує змін основних парадигм на всіх її ланках. У зв'язку з цим особливої уваги набуває дошкільна освіта як вихідна ланка загальної освітнянської системи.

В Державній національній програмі „Освіта” (Україна XXI століття), „Національній доктрині розвитку освіти України у XXI столітті”, Законі „Про дошкільну освіту”, „Про охорону дитинства”, Базовому компоненті дошкільної освіти, Державній цільовій програмі розвитку дошкільної освіти на період до 2017 р., Національній стратегії розбудови освіти в Україні до